

SOSYOLOJİ DERGİSİ

Turkish Journal of Sociology

SOSYOLOJİ DERGİSİ/TURKISH JOURNAL OF SOCIOLOGY
Cilt/Volume 37 • Sayı/Number 1 • Haziran/June 2017
ISSN 1304-2998 • eISSN 2148-9165 • doi 10.16917/iuososyoloji

Sosyoloji Dergisi uluslararası ve hakemli bir dergidir. Yayımlanan makalelerin sorumluluğu yazarına/yazarlarına aittir. Turkish Journal of Sociology is the official peer-reviewed, international journal of the Istanbul University Department of Sociology. Authors bear responsibility for the content of their published articles.

Baş Editör/Editor-in-Chief

Prof. Dr. İsmail Coşkun (İstanbul Üniversitesi)

Sayı Editörü/Guest Editor

Prof. Dr. Namık Sinan Turan (İstanbul Üniversitesi)

Yardımcı Editörler/Assistant Editors

Yrd. Doç. Dr. Bilen Işıktaş (İstanbul Üniversitesi)
Dr. Akın Kiren

Yönetici Editör/Managing Editor

Arş. Gör. M. Fatih Karakaya (İstanbul Üniversitesi)

Çeviri Editörleri/English Language Editors

ENAGO

Kevin A. Collins

Yayın Kurulu/International Editorial Board*

Yrd. Doç. Dr. Ayşen Şatıroğlu (İstanbul Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Craig Browne (Sydney University, Avustralya)
Prof. Dr. David R. Segal (Maryland University, ABD)
Prof. Dr. Douglas Kellner (University of California, ABD)
Doç. Dr. Enes Kabakcı (İstanbul Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Glenn Muschert (Miami University, ABD)
Prof. Dr. İsmail Coşkun (İstanbul Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. J. Scott Brown (Miami University, ABD)
Prof. Dr. Jeffrey C. Alexander (Yale University, ABD)
Dr. Michael Illner (Bilimler Akademisi, Çek Cumhuriyeti)
Doç. Dr. Orhan Gürbüz (İstanbul Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Oya Okan (İstanbul Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Philip Smith (Yale University, ABD)
Prof. Dr. Ryan Keltz (Washington College, ABD)
Prof. Dr. Sujatha Fernandes (City University of New York, ABD)
Prof. Dr. Timothy Shortell (City University of New York, ABD)
Prof. Dr. William Peter Baehr (Lingnan University, Hong Kong)
Prof. Dr. Yücel Bulut (İstanbul Üniversitesi, Türkiye)

*Ada göre alfabetik sırada In alphabetical order by name

Hakem Kurulu/Board of Reviewing Editors*

Prof. Dr. Abdullah Koçak (Selçuk Üniversitesi), Doç. Dr. Abdurrahman Aliy (İstanbul Üniversitesi), Doç. Dr. Adil Baktıaya (İstanbul Üniversitesi), Prof. Dr. Ahmet Cevat Acar (Türkiye Bilimler Akademisi), Prof. Dr. Ahmet Çiğdem (Gazi Üniversitesi), Prof. Dr. Ahmet Kanlıdere (Marmara Üniversitesi), Prof. Dr. Ahmet Ulvi Türkbay (Galatasaray Üniversitesi), Prof. Dr. Ali Rıza Abay (Yalova Üniversitesi), Prof. Dr. Andrew Davison (Vassar College USA), Yrd. Doç. Dr. Aslıhan Nişancı (29 Mayıs Üniversitesi), Prof. Dr. Asuman Türkün (Yıldız Teknik Üniversitesi), Prof. Dr. Ayça Kurtuluş (Orta Doğu Teknik Üniversitesi), Prof. Dr. Aydın Gülan (İstanbul Üniversitesi), Prof. Dr. Aylin Görgün Baran (Hacettepe Üniversitesi), Prof. Dr. Aynur İlyasoğlu (Marmara Üniversitesi), Prof. Dr. Ayşe Azman (Mersin Üniversitesi), Prof. Dr. Ayşegül Yıldırım Kaptanoğlu (Trakya Üniversitesi), Prof. Dr. Banu Akadlı Ergöçmen (Hacettepe Üniversitesi), Prof. Dr. Besim Fatih Dellaloğlu (Sakarya Üniversitesi), Doç. Dr. Betül Duman (Yıldız Teknik Üniversitesi), Prof. Dr. Beylü Dikeçliçil (Erciyes Üniversitesi), Doç. Dr. Bülent Şen (Kırklareli Üniversitesi), Prof. Dr. Carlton Ford (University of Cincinnati, USA), Doç. Dr. Cem Özatalay (Galatasaray Üniversitesi), Prof. Dr. Cemil Aydın (The University of North Carolina at Chapel Hill, USA), Prof. Dr. Çiğdem Dürüşken (İstanbul Üniversitesi), Dr. Daniel Blocq (University of Wisconsin, USA), Doç. Dr. Daniel Burland (St. Mary's College, USA), Prof. Dr. David R. Segal (University of Maryland [Emeritus], USA), Doç. Dr. Didem Daniş (Galatasaray Üniversitesi), Prof. Dr. Elise Massicard (Centre d'Etudes et de Recherches Internationales [IFEA], France), Doç. Dr. Enes Kabakçı (İstanbul Üniversitesi), Doç. Dr. Erdal Aksoy (Gazi Üniversitesi), Doç. Dr. Erin Anderson (Washington College, USA), Prof. Dr. Faruk Bilici (Institut National des Langues et Civilisations Orientales [INALCO], France), Prof. Dr. Faruk Birtek (Boğaziçi Üniversitesi), Prof. Dr. Fatma Güliz Erginsoy (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi [Emekli]), Prof. Dr. Feridun Yılmaz (Uludağ Üniversitesi), Prof. Dr. Feza Günergun (İstanbul Üniversitesi), Prof. Dr. Fikret Gezgin (Beykent Üniversitesi), Prof. Dr. Füsün Üstel (Galatasaray Üniversitesi), Prof. Dr. Gediz Akdeniz (İstanbul Üniversitesi), Prof. Dr. Gül Özhan (İstanbul Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. Harun Ceylan (Yalova Üniversitesi), Prof. Dr. Heinz-Dieter Meyer (University at Albany – SUNY, USA), Prof. Dr. Hüseyin Sarıoğlu (Trakya Üniversitesi), Prof. Dr. İhsan Kerem Karaboğa (İstanbul Üniversitesi), Prof. Dr. İsmail Tufan (Akdeniz Üniversitesi), Prof. Dr. İsmet Akova (İstanbul Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. James Griffith (University of Utah, USA), Prof. Dr. Korkut Tuna (İstanbul Ticaret Üniversitesi), Prof. Dr. Köksal Alver (Selçuk Üniversitesi), Prof. Dr. Kurtuluş Kayalı (Ankara Üniversitesi), Doç. Dr. Levent Bayraktar (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi), Prof. Dr. Levent Ürer (Beykent Üniversitesi), Prof. Dr. Mahmut Atay (Selçuk Üniversitesi), Prof. Dr. Mahmut Karakuş (İstanbul Üniversitesi), Prof. Dr. Medar Atıcı (Galatasaray Üniversitesi [Emekli]), Prof. Dr. Mehmet Ali Beyhan (İstanbul Üniversitesi), Prof. Dr. Mehmet Akif Karan (İstanbul Üniversitesi), Prof. Dr. Mehmet Emin Köktaş (İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi), Prof. Dr. Mehmet Karakaş (Afyon Kocatepe Üniversitesi), Dr. Meredith Thanner (Battelle Memorial Institute, USA), Doç. Dr. Morten Braender (Aarhus University, Denmark), Prof. Dr. Morten Ender (United States Military Academy, USA), Prof. Dr. Mustafa Aykaç (Kırklareli Üniversitesi), Prof. Dr. Mustafa Kaçar (Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi), Doç. Dr. Nedim Karakayalı (Bilkent Üniversitesi), Prof. Dr. Neophytos Loizides (University of Kent, United Kingdom), Prof. Dr. Nevin Güngör Ergan (Hacettepe Üniversitesi), Doç. Dr. Nil Tekin (İstanbul Üniversitesi), Prof. Dr. Nilgün Çelebi (Muğla Üniversitesi [Emekli]), Prof. Dr. Niyazi Öktem (Doğuş Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. Nuri Sağlam (İstanbul Üniversitesi), Doç. Dr. Oya Okan (İstanbul Üniversitesi), Prof. Dr. Oya Paker (Ege Üniversitesi), Doç. Dr. Ömay Çokluk (Ankara Üniversitesi), Doç. Dr. Özgür Adadağ (Galatasaray Üniversitesi), Prof. Dr. Pınar Ünsal (İstanbul Üniversitesi), Prof. Dr. Rahmi Deniz Özbay (Marmara Üniversitesi), Prof. Dr. Resa Aydın (İstanbul Üniversitesi), Doç. Dr. Robert Young (New York University, USA), Prof. Dr. Sait Özerverli (Yıldız Teknik Üniversitesi), Prof. Dr. Sema Erder (Marmara Üniversitesi [Emekli]), Doç. Dr. Sevim Cesur (İstanbul Üniversitesi), Prof. Dr. Sibel Arkonaç (İstanbul Üniversitesi [Emekli]), Prof. Dr. Sibel Kalaycıoğlu (Ortadoğu Teknik Üniversitesi), Doç. Dr. Sutay Yavuz (Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü [TODAİE]), Prof. Dr. Süheyla Balcı Akova (İstanbul Üniversitesi), Prof. Dr. Syed Farid Alatas (National University of Singapore, Singapore), Prof. Dr. Şehvar Beşiroğlu (İTÜ MİAM), Doç. Dr. Şükrü Sim (İstanbul Üniversitesi), Prof. Dr. Tayfun Amman (Sakarya Üniversitesi), Prof. Dr. Teoman Duralı (Kırklareli Üniversitesi [Emekli]), Prof. Dr. Tevfika İkiz-Tunaboş (İstanbul Üniversitesi), Doç. Dr. Ümit İzmen (Özyeğin Üniversitesi), Prof. Dr. Velittin Kalinkara (Pamukkale Üniversitesi), Prof. Dr. Veysel Bozkurt (İstanbul Üniversitesi), Yaşar Bülbül (İstanbul Üniversitesi), Yavuz Pekman (İstanbul Üniversitesi), Doç. Dr. Yusuf Adıgüzel (İstanbul Üniversitesi), Prof. Dr. Yücel Bulut (İstanbul Üniversitesi), Prof. Dr. Yves Déloye (Sciences Po Bordeaux et à l'université Paris I Panthéon-Sorbonne, France), Prof. Dr. Zeynep T. Ertuğ (İstanbul Üniversitesi)

*Ada göre alfabetik sırada In alphabetical order by name

Tasarım ve Uygulama/Graphic Design

Ahmet Karataş, Semih Edis

Tashih/Proofreading

Mehmet H. Ramazanoğlu

Baskı Öncesi Hazırlık/Prepress

EDAM (Eğitim Danışmanlığı ve Araştırmaları Merkezi)

Web: www.edam.com.tr **Elektronik posta:** edam@edam.com.tr

Yayın Türü/Type of Publication

Yerel Süreli Yayın

Yayın Dili/Languages of Publication

Türkçe ve İngilizce/Turkish and English

Yayın Periyodu/Publishing Period

Altı ayda bir Haziran ve Aralık aylarında yayımlanır/Biannual (June & December)

Baskı ve Cilt/Press

Kültür Sanat Basımevi Rekl. ve Org. San.Tic. Ltd. Şti.

Adres: Mehmet Akif Cad. Turunçlu Sokak Mesa Plaza No: 25/4

Güngören - Merter İSTANBUL

web: http://www.kulturbasim.com • **e-Posta:** info@kulturbasim.com

İletişim/Correspondence

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü

Ordu Cad. No: 196 34459 Beyazıt İstanbul

Telefon: +90 (212) 455-5700/15998

Web: http://tjs.istanbul.edu.tr/

Elektronik posta: sosyolojidergi@istanbul.edu.tr

Sosyoloji Dergisi; ProQuest CSA Sociological Abstract, EBSCO SocINDEX (with Full Text) ve Index Copernicus tarafından taranmakta ve indekslenmektedir.

İçindekiler/Table of Contents

Editörden/Editorial..... 9

Richard Wagner'in Siyasal Düşünceleri: Modernite Eleştirisi ve Ulusal Sanat Anlayışı/Richard Wagner's Political Thought: Critique of Modernity and National Art..... 13
Ateş Uslu

Modernleşme Sürecinde İktidar-Müziyen İlişkisi: III. Selim ve II. Mahmud İçin Bestelenen Medhiyeler/The Relationship of Musician to Political Power in the Process of Modernization: The Eulogies Composed for Selim III and Mahmud II..... 45
Selman Benlioğlu

2000'li Yıllarda Yunan-Türk Müzikal Yakınlaşması ve Osmanlı Müzikal Mirası/ The Greek-Turkish Musical Rapprochement and Ottoman Musical Heritage in the 2000s.... 75
Merih Erol

Nasirüddîn Şah Dönemi İrani'nda (1848-1896) Modernleşme ve Meşrûiyet Araçlarından Biri Olarak Müzik/Music as an Instrument of Modernization and Legitimacy in Iran during the Era of Naser ud-Din Shah (1848-1896)..... 101
Akın Kiren

19. Yüzyılda İmparatorluk, Kolonyalizm ve Opera "Verdi'nin Aida'sı ve Mısır'ın Sergilenmesi"/Imperialism, Colonialism, and Opera in the 19th Century: Verdi's Aida and the Exhibition of Egypt 119
Namık Sinan Turan

Ekspresyonizm ve Müzik: 20. Yüzyılın İlk Yarısında II. Viyana Okulu Çevresinde Gelişen “Yeni Müzik” Yaklaşımı ve Müzikal Modernizm/ <i>Expressionism and Music: A “New Music” Approach and Musical Modernism in the First Half of the 20th Century around the Second Viennese School</i>	143
Z. Gülçin Özkişi	
Türkiye’de Hekimlere Yönelik Şiddet: Bir Temellendirilmiş Kuram Analizi/ <i>Violence towards Physicians in Turkey: A Grounded Theory Analysis</i>	157
Günnur Ertong Attar	
Yazarlara Notlar.....	179
Notes for Contributors	181

Editörden/Editorial

Modernleşme ve Müzik Sayısını Sunarken

Gündelik yaşam içinde sıklıkla kullanılmalarına karşılık modernlik, modernleşme ve modernizm terimleri arasındaki ayrım çoğu kez dikkate alınmaz. Modernlik genellikle Rönesans ile ortaya çıkan bir süreç olarak kabul edilip eski Yunan ve Roma uygarlıklarıyla bağlantılı biçimde tanımlanır. Alman toplumbilim kuramının bakış açısından modernlik, ilerici, ekonomik ve yönetsel ussallaştırma yanında toplumsal dünyanın ayrımlaştırılması anlamına gelir. Weber, Tönnies ve Simmel'e göre bunlar modern kapitalist sanayi devletinde ortaya çıkmış süreçlerdir. Kısacası Batı'da 18. yüzyıl civarında gelişen, o zamanlardan bu yana da toplumsal, ekonomik, siyasal dizgeler demetine gönderme yapan bir şemsiye terim olarak alınabilir modernlik. Modernleşme ise sanayileşmede temellendirilmiş toplumsal gelişim aşamalarını ifade etmek için kullanılır çoğunlukla. Modernleşme, genişleyen kapitalist dünya pazarının sürüklediği bilimsel keşiflerle teknolojik yeniliklerin, sanayideki ilerlemelerin, nüfus hareketlerinin, kentleşmenin, ulus-devletin, kitlesel siyasal hareketlerin oluşumuyla birlikte ortaya çıkan sosyoekonomik değişimlerin bir toplamıdır. Modernizm kavramına gelindiğinde yüzyılın başlarında ortaya çıkmış, yakın zamana gelinceye kadar çeşitli sanat dallarına egemen olmuş sanatsal hareketle birlikte anılan özel bir kültürel ve estetik biçimler dizisiyle ilintilidir. Madan Sarup'un da dediği gibi, "klasizmle karşı bilinçli olarak gelişmiş, gerek deneyimin gerek yüzeydeki görünüşün ardındaki gizli doğruyu bulma amacının üzerine önemle eğilmiştir."¹ Modernizmin ayırt edici özellikleri arasında estetik bir özbilinç yanında estetik bir düşünümSELLİK şeklinde özetlenebilir (Sarup, 2010, s. 184–185).

Modern düşüncenin kökenleri 17. yüzyıla kadar uzanır. Montaigne'nin *Denemeleri* (1580), Francis Bacon'un *Advancement of Learning* (1605) ve *Novum Organum*'u (1620) ve Descartes'in *Metot Üzerine Söylevi* (1637) gibi eserler modern düşüncenin kilometre taşlarıdır. Doğa, zaman ve insan anlayışının değişiminin habercisidir bu çalışmalar. Örneğin Bacon, modern zamanların dünyayı eskilerin hayal dahi edemeyeceği şekilde dönüştürdüğü büyük icatlardan matbaa, barutlu silah ve pusulaya övgüler yağdırırken, yeni dönemi inşa eden maddi gelişmelere işaret eder. Ayrıca, insani olaylar üzerinde hiçbir imparatorluğun, hiçbir mezhep ya da yıldızın bu keşiflerden daha güçlü etki bırakmadığı ileri sürer.

18. yüzyılın ikinci yarısında, zaman ve tarih kavramındaki değişim modernlik kavramının önünü açtı. Kant, Turgot, Concorcet ve takipçilerinin bu yüzyıl boyunca geliştirdikleri ilerleme düşüncesi modernlik düşüncesinin de harcını oluşturdu. Bu yüzyılda Krishan Kumar'ın da belirttiği gibi "Tanrı Kenti'ni yeryüzüne indirmekle kalmayıp aynı zamanda Hristiyan zaman kavramını da dünyalaştırarak dinamik bir tarih felsefesine dönüştürdü." Modern zamanlar, artık insanın yeryüzündeki öyküsüne hayırlısıyla son verecek bir bitap düşmüş insanı varoluşun son aşaması olarak görülmüyordu. Modernlik artık insanlık tarihinin hayati bir noktası olarak kabul ediliyordu (Kumar, 2010, s. 101). Modernleşme yepyeni bir kurgu içinde gündelik hayatı ve siyasetin niteliğini değiştirirken kültürel ve sanatsal anlamda da sonuçlar doğurdu. Bireyin tarihsel algısı değişirken var ettiği sanatın içeriğinin aynı kalması beklenemezdi. Bunun etkileri resim ve toplumsal değişimlerden en fazla etkilenen müzikte de görülebiliyordu.² Her gün yeni vasiyetlerin yazıldığı

1 Modernleşme ve klasizmle bakış farklı şekillerde temayüz edebilmektedir. Örneğin Bacon'un eskiye bakışı da reddiye üzerine dayanmaz. Tam tersine der Bacon, "eskiler olan biz modernleriz, çünkü dünya tarihinin daha uzun bölümünden en fazla yararlananla, o birikimi en fazla kullananlar eskiler değil biziz. Hakikat zamanın kızyasa eğer, hakikate daha yakın sayılması gerekenler, zamanın daha erken bir noktasında yer alanlar değil biziz." Oysa Descartes bu konuda Bacon gibi düşünmez. "İnsanın Bağımsızlığının İlanı" bilgisi yalnızca insan aklı temelinde yeniden inşa etmek için masanın üzerini temizlemek gerektiğini söylerken, geçmişin tümüyle reddini de gündeme getiriyordu. Bu konuda Bacon'dan daha uzlaşmaz bir tavır sergileyen Descartes gençken öğrendiği Yunan edebiyatını unutmasıyla övünüyor ve *Metot Üzerine Söylevi* adlı eserinin birinci bölümünde eskilerden vazgeçtiğini ilan ediyordu. Ona göre, "Eskiçağda yapılanları gereğinden fazla bir merakla inceleyenler, bugün kendi aramızda yapılanlardan habersiz kalırlar." (Kumar, 2010, s. 97–98).

2 Baudelaire'in modernite değerlendirmesi, Constantin Guys adlı ressam üzerine kaleme aldığı övgü dolu bir makale olan "Modern Hayatın Ressamı" adlı metinde karşımıza çıkar. 1859/1860 yıllarında yazdığı, ilk kez 1863 yılında yayımlanan bu yazısında "modernite" kavramını ortaya atan Baudelaire, okura şunu itiraf etmektedir: "... Zihnimdeki düşüncüyü ifade edecek daha uygun bir sözcük bilmiyorum." Baudelaire, moderniteyi hem modern hayatın bir "niteliği" olarak, hem de sanatsal girişimin yeni bir hedefi olarak görüyordu (Simmel, 2008, s. 10).

ve gelen yeni günün bir önceki gün yazılmış olanı hükümsüz kıldığı bir dünyada müzik yeni koşullarda yeniden üretilme yoluna gidiyordu.

Sosyoloji dergisinin 2017 yılı içindeki üç sayısının müzik üzerine hazırlanması görüşü gündeme geldiğinde, bu düşüncelerden hareketle bir sayısının da modernleşme ve müzik olması kararlaştırıldı. Amacımız toplumların zaman ve mekân algılarında zıtlıklar inşa ederek, birey ve dünya anlayışlarında köklü değişimler yaratan modernleşme sürecinin müzik yaşamı üzerindeki etkilerini ortaya koyabilmektir. Dinleme eylemiyle özdeşleşen müzik, sesin ve duyuşsal işitme yetisinin ses malzemesidir. Ancak kimi zaman müzik düşünsel bir etkinlik olarak görülmez ve onun toplumsal rolü arka plana itilir. Kavramsal soyutlama yapma becerisini simgeleyen müzik, kendi iç sisteminin dönüşümüne yönelik eğilimi disiplinlerarası çalışmalarda gösterecektir. Her kültürün toplumsal-tarihsel koşullarının gündemi, kendi müziğine anlamlar yükler. Böylece müzik, sadece ses malzemelerinin araçsallaştırılarak kullanıldığı bir sanat olmaktan çıkar. Bu işlevsel durumu ona ayrı görevler tayin eder ve değişimlerin yaşanacağı zaman dilimlerinde müzik değişimlerden payını alır. Sosyoloji Dergisinin bu sayısında, geç Batı Avrupa'dan Osmanlı ve İran'a kadar olan coğrafi alanda modernleşmenin müzikal yapılar üzerinde yarattığı etkiler ele alınmaktadır. Yazılarıyla katkıda bulunan müzikolog ve tarihçilerin meseleleri ele alış biçimlerinde, kullanılan malzemenin yorumlanmasında mensup olunan disiplinin açık etkileri görölse dahi tümünde ana eksenin modernleşme ve müzik ilişkisi üzerinden şekillendiği görülecektir.

Ateş Uslu, "Richard Wagner'in Siyasal Düşünceleri: Modernite Eleştirisi ve Ulusal Sanat Anlayış" başlıklı makalede, kendi döneminin yaygın müzikal estetiğini ve opera konvansiyonlarını reddetmiş ve "bütünsel sanat eseri" (Gesamtkunstwerk) kavramı üzerinden kendi "müzikal drama" anlayışını geliştirmiş olan Wagner'in siyasi düşüncesinin gelişimine, başka bir ifadeyle, sanat ve siyaset arasında kurduğu ilişkiye odaklanıyor. Sanatçının özellikle gençlik dönemini temsil eden romantik operalarından hareketle, onun sanat felsefesinin modernite ve kapitalizm yorumları ile ne şekilde bağlantılı olduğunun incelendiği bu makalede; Wagner'in 1848 devrimlerini izleyen on yıl boyunca aldığı bir dizi teorik eserde geliştirdiği düşüncelerle, 1850'li yılların sonundan itibaren kaleme aldığı ve bestelediği eserler, dönemin siyasal gelişmeleriyle paralellikleri de dikkate alınarak incelenmektedir.

Selman Benlioğlu, "Modernleşme Sürecinde İktidar-Müzişyen İlişkisi: III. Selim ve II. Mahmud İçin Bestelenen Medhiyeler" başlıklı makalesinde ise Osmanlı modernleşmesinin erken dönemlerinde sanatın patronojına mercek tutuyor. Osmanlı dönemi müzik yaşamında büyük rolü bulunan seçkinlerin, özellikle de sultanların himayesinin, müzik kurumları ve üretimi üzerindeki etkileri bu yazıda ayrıntılı biçimde inceleniyor. Türk müziğinin klasizminin zirvesi olarak kabul edilen geç 18. yüzyıl ve 19. yüzyılın ilk yarısında bestekâr hamî ilişkileri medhiyeler üzerinden değerlendirilmeye açılırken, modernleşmenin sanatçı-patron ilişkilerinde ne tür farklılıklar yarattığı da sorgulamaya açılıyor.

Osmanlı son yüzyılında Rum Ortodoks müziğinin modernleşmesi üzerine çalışmalarıyla tanınan Merih Erol, "The Greek-Turkish Musical 'Rapprochement' of the 2000s and Approaches to Ottoman Musical Heritage" makalesinde, bazı sosyal bilimcilerin geçtiğimiz on yılda "Yunanistan-Türkiye Yakınlaşması" olarak adlandırdıkları süreci müzik kültürü açısından inceliyor. Burada sunulan malzeme, Osmanlıca mülâkatlardan, gazetelerden, konferans kataloglarından ve CD metinlerinden toplanan verileri içeriyor. Temmuz 2007 ve Mart 2008 tarihleri arasında dokuz Yunan ve altı Türk müzişyenle/müzikologla görüşme sonucunda hazırlanan makale, Osmanlı müzik mirası algılarını, Yunanistan ve Türkiye'de ulusal kimliklerin oluşumu ve ifade edilmesi, geçmiş algıları ve kolektif hafıza ile 1980'lerden itibaren meydana gelmiş toplumsal ve siyasi değişimlerin bağlamında irdeliyor. Çalışmanın ana temasını, Osmanlı şehir müziği üzerine söylemler oluşturup, buna ek olarak *rebetiko* ve *smyrneiko* türlerine de yer veriliyor.

Akın Kiren, “Nasirüddin Şah Dönemi (1848-1896) İrani’nda Modernleşme ve Meşruiyet Araçlarından Biri Olarak Müzik” başlıklı makalesinde, 19. yüzyılda monarşiler için ortak bir sorun olarak yükselen meşruiyet krizini aşabilmek için gelenek icadı kapsamında müziğin resmi ritüellerle olan ilişkisini Kaçar İran’ı örneğinde ele alıyor. Burada yazar, tıpkı Osmanlı, Avusturya ya da Rusya’da olduğu gibi törenlerin yeni bir bakış ve kurgu içinde ne şekilde organize edildiğini anlatırken, müziğin bu sürece eşlik edişini ayrıntılı biçimde analiz ediyor. Tanzimat sonrası Osmanlı modernleşmesinin müzik kurumları üzerindeki izleri dikkate alındığında, Kaçar İran’ındaki modernleşmenin müziğe etkileri Osmanlı-İran karşılaştırması için de imkânlar sunuyor.

Namık Sinan Turan, “19. Yüzyılda İmparatorluk, Kolonyalizm ve Opera” başlıklı makalesinde, 1869 yılında Süveyş Kanalı’nın açılışında sergilenmek üzere ünlü İtalyan besteci Giuseppe Verdi’ye ısmarlanan Aida operasında Mısır’ın ne şekilde sergilendiğini inceliyor. Said’in *Oryantalizm*’inde tartıştığı gibi, Batının sömürge ağıyla nesneleştirdiği Doğu’yu aynı zamanda sergilenen bir objeye dönüştürme süreci, antik Mısır’da geçen bir aşk hikâyesini konu edinen Aida operası üzerinden tartışılıyor. Böylelikle, 19. yüzyıl Avrupa’sında güçlü bir düşünme pratiği oluşturan operanın; tekrarlar yoluyla, her zaman askeri araçlarla fethedilemeyen yerleri kültürel olarak ele geçirebilmek için kullanılan, başka uluslarla ilgili klişeler yaratmış bir pratik biçiminde gördüğü işleve dikkat çekiliyor.

Z. Gülçin Özkişi, “Ekspresyonizm ve Müzik: 20. Yüzyılın İlk Yarısında II. Viyana Okulu Çevresinde Gelişen “Yeni Müzik” Yaklaşımı ve Müzikal Modernizm” başlıklı makalesinde, 19. yüzyıl programlı müzik yöneliminin sonunu işaret eden Ekspresyonizmin müzikteki yansımalarına mercek tutuyor. Sıklıkla Romantizmin en son ve aşırı hali olarak görülebilse de; 20. yüzyılın doğa ve toplumsal değerlerden sancılı kopuşlarını yansıtan Ekspresyonizmin erken modernizmin bir parçası olarak değerlendirildiği makalede, Ekspresyonistlerine ortak bir müzikal dil güvencesinin ortadan kalktığına ve hem biçim hem de armoninin birer bireysel mücadele konuları haline geldiğine yönelik tutumlar müzik sosyolojisi perspektifinden tartışmaya açılıyor.

Modernleşme ve müzik gibi son derece girift bir meselede içerik olarak eksiksiz bir dergi hazırlanması iddiası gerçekçi olmayacaktır. Bununla birlikte, farklı coğrafya ve kültürlerde müziğin toplumsal değişimler karşısında tıpkı politik kültür ve ideolojik söylemler gibi ne şekilde değişimler geçirdiğine yönelik farklı alanlarda çalışan uzmanların kalemlerinden çıkmış yazıların ilgiyle okunacağı ve bir boşluğu dolduracağı söylenebilir. Burada öncelikle *Sosyoloji Dergisi*’nin bu sayısına yazılarıyla katkı sunan yazarlarımıza teşekkür ederiz. Derginin 2017 yılındaki üç sayısının müzik üzerine hazırlanması konusunda hassasiyet gösteren ve bu konuda bizleri teşvik eden *Sosyoloji Bölümü Başkanı Prof. Dr. İsmail Coşkun*’a da teşekkür etmek bizler için keyifli bir görevdir. Yine derginin hazırlanışı ve yazıların incelenmesi konusundaki yardımlarından dolayı hakemlerimize teşekkür ederiz. Müzik ve sosyoloji özel sayısının hazırlanmasında uzmanlık alanlarıyla da katkılarını sunan Yardımcı editörlerimiz *Yrd. Doç. Dr. Bilen Işıktaş, Dr. Akın Kiren* ve her türlü teknik sorunun çözümünde cömertçe yanımızda olan *Ar. Gör. Fatih Karakaya* emeklerini esirgemediler. Kendilerine teşekkürler ederiz.

Son olarak, Türkiye’de müzikoloji alanında değerli katkılarda bulunan ve yetiştirdiği birçok öğrenci ile disiplin olarak müzikolojinin gelişimine silinmez izler bırakan çok yakın zamanda kaybettiğimiz değerli dostumuz, hocamız *Prof. Şehvar Beşiroğlu*’na, kubbede bıraktığı sada için sonsuz saygılarımızı ifade etmek bizler için yerine getirilmesi gereken gönül borcudur. Sayının hazırlanması sırasında yaşamının en ağır sınavıyla mücadele ederken bile gönderdiğimiz her yazıyı dikkatle inceleyip raporlarını hazırlayan, katkısını esirgemeyen *Prof. Şehvar Beşiroğlu Hocamızı*, minnet ve rahmetle bir kez daha anıyoruz.

Prof. Dr. Namık Sinan Turan
Sayı Editörü

Kaynakça

- Kumar, K. (2010). *Sanayi sonrası toplumdun post-modern topluma çağdaş dünyanın yeni kuramları* (M. Küçük, Çev.). Ankara: Dost Yayınları.
- Sarup, M. (2010). *Post-yapısalcılık ve postmodernizm: Eleştirel bir giriş* (A. Gece, Çev.). İstanbul: Kırk Gece Yayınları.
- Simmel, G. (2008). *Modern kültürde çatışma*. İstanbul: İletişim Yayınları.